

Sectorconcentratie in Vlaanderen en België: hoe geconcentreerd is de tewerkstelling en wat zijn de grootste sectoren?

Quinten Vanrespaille, Sarah Vansteenkiste, Gert Theunissen - Steunpunt Werk, KU Leuven

ABSTRACT

In tijden waarin economische crisissen elkaar in een snel tempo opvolgen, lijkt het belangrijker dan ooit dat de arbeidsmarkt weerbaar en veerkrachtig is. Hoe goed een economie bestand is tegen algemene schokken en sectorale crisissen, hangt af van verschillende factoren, waaronder sectordiversificatie. Via een beknopte inleidende literatuurstudie bij dit artikel geven we weer dat het type sectoren die aanwezig zijn in een land, en de mate waarin de tewerkstelling geconcentreerd is in een beperkt aantal sectoren, mee bepalend zijn voor hoe veerkrachtig een economie wordt beschouwd bij economische schokken. Vervolgens onderzoeken we in welke mate de Vlaamse en Belgische arbeidsmarkt veerkrachtig is in deze zin, door haar sectordiversificatie in beeld te brengen. We doen voor onze analyses beroep op RSZ-data voor de periode 2011-2024, en gaan in op welke sectoren het belangrijkste zijn qua tewerkstelling, en hoe sterk de tewerkstelling geconcentreerd is in bepaalde sectoren, gemeten door de Herfindahl-Hirschmann-index. We komen tot de conclusie dat onze grootste sectoren niet erg volatiel zijn en ook niet sterk gecorreleerd met elkaar. De grootste sectoren naar aantal loontrekkenden in Vlaanderen zijn in 2024 het onderwijs, de gezondheidszorg en de detailhandel. De grootste sectoren voor België zijn nagenoeg dezelfde als die in Vlaanderen en zijn ook niet sterk veranderd tussen 2011 en 2024. De sterkst groeiende sectoren tussen 2011 en 2024 waren diensten in verband met gebouwen, onderwijs, gezondheidszorg en ICT. De sectoren die een daling van het aantal loontrekkenden kenden, waren de openbare administratie en verschillende industriële sectoren. Ondanks de stabiliteit van onze grote sectoren is de tewerkstelling relatief weinig uitgespreid over een groot aantal sectoren, en er is een beperkte stijging in sectorconcentratie tussen 2011 en 2024. Op basis van de EUKLEMS-data komen we tot de conclusie dat de sectorconcentratie in België bij de top vijf van Europa behoort. Als we alleen naar industriële sectoren kijken, dan scoort België qua sectorconcentratie wel lager dan het Europese gemiddelde.

Hoe belangrijk is sectordiversificatie voor economische weerbaarheid en veerkracht?

Sinds 2020 kenden we al drie ernstige economische crisissen – de COVID-19-crisis, de energiecrisis in de nasleep van de pandemie en de Russische invasie van Oekraïne, en de handelsoorlog in 2025 – wat het belang van economische weerbaarheid en veerkracht groter dan ooit maakt. Hoe goed een economie bestand is tegen algemene schokken en sectorale crisissen, hangt af van verschillende factoren. Een belangrijke factor is de samenstelling van de economie: zijn de grootste sectoren van een regio inherent volatieler, en is de tewerkstelling sterk geconcentreerd in een beperkt aantal sectoren?

De relatieve omvang van sectoren op de arbeidsmarkt kan immers verschillen tussen regio's en evolueren over de tijd, waardoor ook de samenstelling van de arbeidsmarkt kan veranderen. In sommige sectoren spelen schaalvoordelen en specialisatie een grote rol om competitief te blijven. Dit kan leiden tot de dominantie van één of enkele sectoren die een groot deel van de arbeidsmarkt inpalmen. De mate waarin een economie afhankelijk is van een beperkt aantal sectoren noemen we sectorconcentratie.

De sectorconcentratie van de Vlaamse en Belgische arbeidsmarkt hoeft niet stabiel te zijn en kan onderhevig zijn aan veranderingen. Door evoluties als digitalisering, klimaat en vergroening, AI en geopolitieke transitie, is het de verwachting dat hoogtechnologische en kennisintensieve sectoren aan belang winnen. De laatste jaren en decennia vond er een aanzienlijke krimp plaats in de tewerkstelling van industriële sectoren. Dit themanummer van Over.Werk focust zich op de industrie, en ook in dit artikel zoomen we daarom mee in op de wijzigingen die zich binnen de industriële sector hebben voorgedaan naar sectorconcentratie toe. We brengen daarnaast ook meer algemener de belangrijkste sectoren voor Vlaanderen en België in beeld en bestuderen ook voor alle sectoren hoe het gesteld is met de sectorconcentratie. Vooraleer dit cijfermatig te analyseren, bekijken we eerst enkele belangrijke onderzoeken over de impact van sectorconcentratie op economische groei en stabiliteit.

De intuïtie zegt dat concentratie in een klein aantal sectoren efficiëntiewinsten en dus meer economische groei kan opleveren. Theoretisch wordt beargumenteerd dat een te hoge sectorconcentratie kan leiden tot kwetsbaarheid en afhankelijkheid. Indien veel mensen in een bepaalde regio in een sector werken, dan kunnen er ernstige economische problemen ontstaan wanneer deze sector in de problemen komt. Enkele voorbeelden hiervan zijn de steenkoolindustrie in België en de automobielsector in de regio van Detroit. Die theorie wordt grotendeels ondersteund door empirisch onderzoek. Zo vindt Sherwood-Call (1990) een positief verband tussen economische diversificatie - het omgekeerde van sectorconcentratie - en een lagere economische volatiliteit. Opvallend genoeg toont dezelfde studie geen sterk verband tussen economische groei en sectorconcentratie, wat suggereert dat er geen duidelijke *trade-off* bestaat tussen groei en risico.

Een bredere literatuurstudie van Dissart (2003) bevestigt dit beeld: vrijwel alle studies die de relatie tussen sectorconcentratie en economische stabiliteit onderzoeken, concluderen dat een lagere concentratie, of dus hogere diversificatie, leidt tot een grotere stabiliteit. Wat de impact betreft op andere indicatoren zoals bbp-groei, tewerkstelling en werkloosheid, zijn de bevindingen minder eenduidig. Sommige studies vinden een significante, positieve relatie tussen sectorconcentratie en deze economische variabelen, terwijl andere geen statistisch significant verband vaststellen.

Het is belangrijk op te merken dat de begrippen economische stabiliteit en veerkracht in de literatuur niet altijd volledig samenvallen. Daarom stelt Martin (2012) een ruimer en meer omvattend kader voor economische veerkracht voor. Hij onderscheidt vier componenten die samen de mate van economische veerkracht van een regio bepalen:

1. Weerstand: de kans dat een regio niet in een recessie terechtkomt, en de ernst (diepte) van die recessie.
2. Herstel: hoe snel een regio het herstelproces inzet na een recessie.
3. Hernieuwing: de mate waarin de economie erin slaagt terug te keren naar het oorspronkelijke groeipad van vóór de crisis. Cross, McNamara en Pokrovskii (2010) tonen aan dat economieën op macroniveau na een recessie vaak niet terugkeren naar hun eerdere trendniveau.
4. Heroriëntatie: het vermogen van een regio om zich structureel aan te passen, bijvoorbeeld via technologische innovatie, veranderingen in sectorale structuur, aanpassingen in de arbeidsmarkt of organisatievormen.

Holm en Østergaard (2015) toetsen dit veerkrachtconcept aan de hand van de Deense ICT-sector. Ze stellen vast dat regio's met een grotere diversiteit aan subsectoren binnen de ICT-sector aanvankelijk zwaarder worden getroffen door schokken, maar dat ze zich ook aanzienlijk sneller herstellen. Deze bevindingen zijn echter specifiek voor de Deense ICT-sector, waardoor voorzichtigheid geboden is bij het veralgemenen van deze conclusies naar andere sectoren of landen.

Martin (2012) onderzoekt ook hoe de werkgelegenheidsniveaus in verschillende Britse regio's reageerden op recessies tussen 1972 en 2010. Hoewel hij geen expliciete link legt met sectorconcentratie, merkt hij op dat de impact van recessies aan het einde van de tijdreeks veel gelijkmatiger verdeeld is over de regio's dan bij eerdere crisissen. Tijdens de eerste twee recessies werd vooral het noorden van het Verenigd Koninkrijk hard getroffen, en bovendien verliep het herstel trager. In de latere recessies daarentegen is het patroon van impact en herstel veel consistentier over alle regio's heen. Martin schrijft deze evolutie toe aan de verminderde afhankelijkheid van industriële sectoren in de noordelijke regio's.

Dit brengt ons bij een volgend belangrijk punt: niet alleen de mate van sectorconcentratie bepaalt hoe kwetsbaar regio's zijn voor economische recessies, ook de aard van de dominante sectoren speelt hierbij een cruciale rol. Sectoren met een sterk inkomenselastische vraag¹, zoals de automobiel- en toeristische sector, zijn bijzonder gevoelig voor economische neergangen. In tijden van recessie stellen consumenten vaak de aankoop van een nieuwe wagen of een dure reis uit. Dit doet de vraag plots kelderen, wat zich vertaalt in een daling van de tewerkstelling binnen deze sectoren.

Daarnaast zijn sommige sectoren volatieler omdat ze sterk afhankelijk zijn van andere inputs dan arbeid. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de terugval in tewerkstelling in energie-intensieve sectoren in de afgelopen jaren, waarbij stijgende energiekosten een directe impact hadden op de werkgelegenheid.

Giannakis en Bruggeman (2020) illustreren dit met een analyse van de impact van de economische crisis van 2008-2009. Zij stellen vast dat Europese NUTS-3-regio's die sterk leunen op de landbouw- en dienstensectoren, veerkrachtiger zijn tegenover economische schokken dan regio's met een grote afhankelijkheid van industrie of de bouwsector. Door gebruik te maken van een multi-level analyse en logistische regressiemodellen identificeren ze bijkomende factoren die de impact van de crisis verklaren. Zo blijken spill-overeffecten en migratiemogelijkheden de weerbaarheid van een regio te versterken.

Ook Angulo, Mur en Trívan (2018) bestuderen de impact van de economische crisis van 2008-2009, maar dan op het niveau van Spaanse provincies. Met een dynamisch fixed-effects model tonen ze aan dat niet zozeer de industriële sector, maar vooral de bouwsector verantwoordelijk was voor de verhoogde kwetsbaarheid van bepaalde provincies – zowel wat betreft de ernst van de economische schok als de snelheid van het herstel. Bovendien bevestigen ze dat provincies met een lagere sectorconcentratie de crisis beter doorstonden.

Niet alleen de mate van sectorconcentratie en de volatiliteit van de grootste sectoren beïnvloeden de economische stabiliteit van een regio, ook de interdependentie tussen sectoren speelt een belangrijke rol. Hiermee wordt bedoeld dat bepaalde sectoren nauw met elkaar verbonden zijn en gelijkaardige schommelingen ervaren. Dit kan doordat ze dezelfde inputs gebruiken, producten aan elkaar leveren, of samen blootstaan aan gelijkaardige vraagveranderingen. Een typisch voorbeeld is de relatie tussen de automobiel- en staalindustrie. Enerzijds is de automobielsector sterk afhankelijk van staal als input; een daling in de vraag naar industriële producten zoals auto's, leidt tot een lagere staalvraag en bijgevolg tot jobverlies in beide sectoren. Anderzijds delen beide sectoren ook bepaalde inputs, zoals energie, wat hun onderlinge afhankelijkheid nog versterkt.

¹ Een inkomenselastische vraag wilt zeggen dat mensen van een bepaald goed in verhouding minder gaan kopen dan van andere goederen, indien hun inkomen of inkomensverwachtingen dalen.

Wagner en Deller (1998) meten de effecten van sectorale interdependentie op economische stabiliteit met behulp van het MicroIMPLAN-model van Alward et al. (1989). In hun benadering definiëren ze economische diversiteit als een combinatie van drie elementen: de variatie aan sectoren binnen een regio, het aandeel van inputs dat lokaal wordt aangekocht, en de mate van interdependentie tussen sectoren. Binnen hun econometrisch model houden ze rekening met tal van controlerende factoren, zoals verschillen in infrastructuur, belastingdruk, lokale voorzieningen (bijvoorbeeld natuurschone gebieden), arbeidswetgeving en sociaaleconomische kenmerken. Uit hun analyse blijkt dat een hogere economische diversiteit geassocieerd is met een sterkere groei van de tewerkstelling en een lagere volatiliteit van de werkloosheid.

Een gelijkaardige analyse zou ook in de Belgische context bijzonder waardevol kunnen zijn. Helaas vormt het gebrek aan gedetailleerde input-outputgegevens een praktische belemmering. Om de mate van interdependentie tussen sectoren correct te kunnen meten, is het namelijk noodzakelijk om inzicht te hebben in welke sectoren de inputs leveren voor andere sectoren – data die momenteel voor ons niet beschikbaar is op het gewenste detailniveau.

Tot slot is het belangrijk te onderstrepen dat economische stabiliteit van regio's door veel meer dan alleen sectorconcentratie wordt beïnvloed. Andere belangrijke factoren zijn onder meer monetaire stabiliteit, belastingbeleid, natuurrampen, corruptie, buitenlandse concurrentie, politieke instabiliteit, migratie, openheid voor internationale handel, menselijk kapitaal, de mogelijkheid om aan levenslang leren te doen, infrastructuur en schuldenlast. In dit artikel zal echter de focus uitsluitend liggen op de impact van sectorconcentratie.

Wat zijn de grootste sectoren in Vlaanderen en België?

Het is van groot belang om te weten welke sectoren het grootste aantal werknemers hebben. Indien er een (scherpe) daling is van tewerkstelling in een van de grootste sectoren, dan kan dit aanzienlijke gevolgen hebben voor de rest van de economie. De data die we voor dit artikel gebruiken komt van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) en telt het aantal loontrekkenden in elke sector van de NACE-2 sectorindeling op het twee-digit niveau². We hebben gegevens over België, het Vlaams Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waals Gewest. De cijfers starten in 2011, aangezien dit het eerste jaar is waar de RSZ de NACE-2 indeling heeft toegepast, en lopen tot het recentste jaar waarvoor we over data kunnen beschikken, zijnde 2024. Op basis van het aantal loontrekkenden per sector kunnen we meten in welke sectoren loontrekkenden geconcentreerd zitten. Gegevens van zelfstandigen bevinden zich niet in onze data.

Ondanks aanzienlijke verschuivingen in het aantal loontrekkenden per sector, is de rangorde van de grootste sectoren in Vlaanderen en België tussen 2011 en 2024 grotendeels behouden gebleven. Dit blijkt uit **FIGUUR 1**, waar we de grootste sectoren in 2024 vergelijken met die in 2011. De grootste sector in termen van tewerkstelling blijft anno 2024 met ruime voorsprong het onderwijs. In 2011 werkten er al ongeveer 360 000 loontrekkenden in deze sector, en dat aantal is gestaag gestegen tot circa 430 000 in 2024.

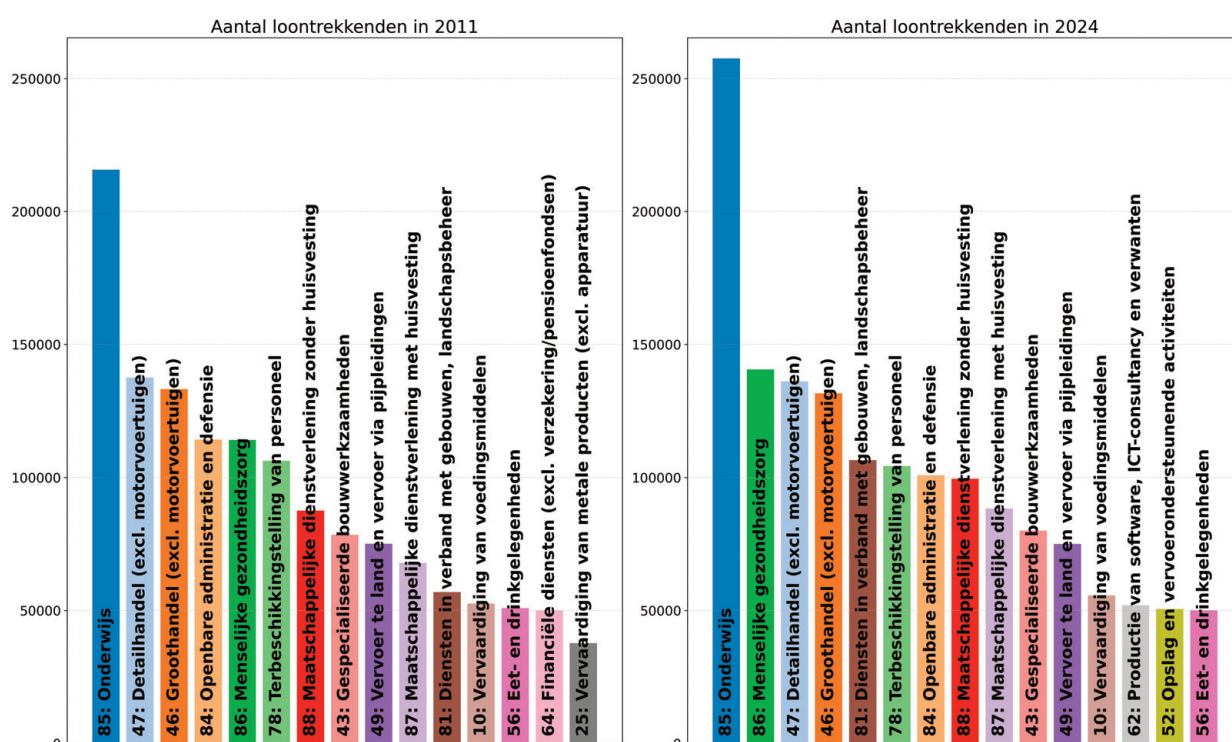
De detailhandel, bijvoorbeeld supermarkten, was in 2011 nog de tweede grootste sector, maar doordat het aantal loontrekkenden er grotendeels constant is gebleven, waar het aantal over alle sectoren heen toenam, zakt deze sector in 2024 naar de derde plaats. De sterk gegroeide gezondheidssector neemt haar plaats in als tweede grootste sector. Een gelijkaardige verschuiving vindt plaats bij de groothandel, die van de derde naar de vierde plaats zakt.

² Voor meer info over de NACE-indeling, zie: <https://statbel.fgov.be/nl/over-statbel/methodologie/classificaties/nace-bel-2008>

In de opmars van 'diensten in verband met gebouwen en landschapsbeheer' speelde de dienstencheque-regeling een belangrijke rol: de invoering van deze subsidies heeft mede het aantal officieel geregistreerde loontrekkenden bij de RSZ doen toenemen, ten koste van zwartwerk. 'Productie van software, ICT-consultancy en aanverwante activiteiten' kent dan weer een forse groei de voorbije jaren ten gevolge van een sterk toegenomen uitbreidingsvraag: ze stond in 2011 nog niet in de top vijftien, maar behaalt in 2024 al de dertiende plaats. Ze zal volgens onze projecties ook blijven groeien de komende jaren.³ Ook de logistieke sector, meer bepaald 'opslag en vervoerondersteunende activiteiten', groeit en bereikt in 2024 de veertiende plaats.

Hoewel het totale aantal loontrekkenden toeneemt over de volledige periode, zijn er toch enkele sectoren waarin de tewerkstelling daalt. Zo kent 'openbare administratie en defensie' een lichte daling, voornamelijk door een inkrimping van het overheidspersoneel. Ook in de sector 'financiële diensten (exclusief verzekeringen en pensioenfondsen)' is het aantal loontrekkenden gedaald. Dit valt grotendeels te verklaren door de toenemende digitalisering van bankdiensten, het verdwijnen van veel lokale bankkantoren en ontslagen die vielen tijdens en na de financiële crisis.

FIGUUR 1 \ De vijftien grootste sectoren naar aantal loontrekkenden woonachtig in het Vlaams Gewest in 2011 (links) en in 2024 (rechts).

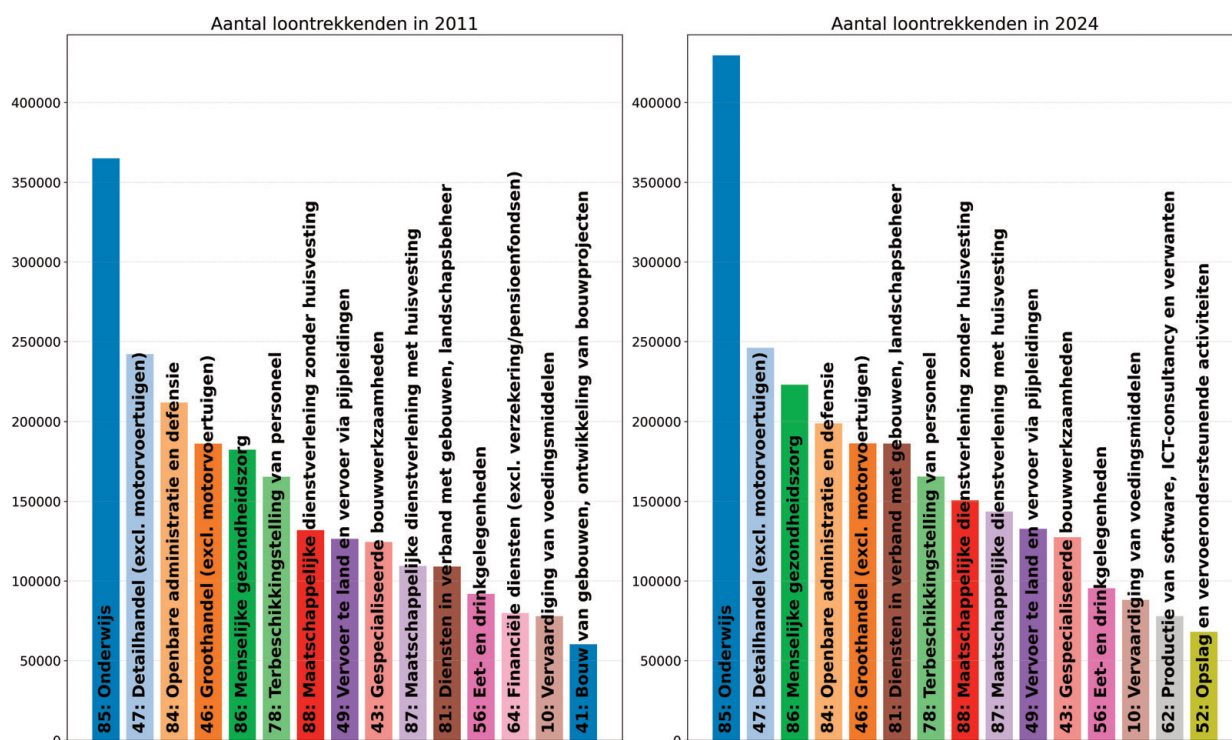

Bron: Steunpunt Werk op basis van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid

Voor België als geheel zien we in grote lijnen dezelfde cijfers als voor Vlaanderen (**FIGUUR 2**). Het onderwijs blijft met voorsprong de grootste sector. Andere belangrijke sectoren zijn 'detailhandel (exclusief motorvoertuigen)' en 'menselijke gezondheidszorg'. De enige sector die opvallend hoger in de rangschikking staat in België dan in het Vlaams Gewest, is 'openbare administratie en defensie'. Dat komt doordat zowel in Brussel als in Wallonië het aandeel loontrekkenden in deze sector beduidend groter is.

³ Raadpleeg de sectorprojecties van het Steunpunt Werk op <https://www.steunpuntwerk.be/cijfers/sectorprojecties>

FIGUUR 2 \ De vijftien grootste sectoren naar aantal loontrekkenden woonachtig in België in 2011 (links) en in 2024 (rechts).

Bron: Steunpunt Werk op basis van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid

De grootste sectoren in Vlaanderen en België worden doorgaans ook als het meest crisisbestendig beschouwd en vertonen bovendien weinig onderlinge verwevenheid. De vijf grootste sectoren zijn allemaal minder gevoelig voor economische recessies. Foster-McGregor et al. (2012) komen in een studie van alle economische crisissen in de EU van de jaren 1970 tot en met de jaren 1990 tot de conclusie dat de sector groot- en kleinhandel opvallend beter economische crisissen doorkomt dan andere sectoren. Ook onderwijs, gezondheidszorg, en openbare administratie zijn minder gevoelig voor economische crisissen, omdat de lonen in die sectoren worden betaald door de overheid. Het is wel mogelijk dat sectoren die betaald worden door de overheid ook besparingen moeten doorstaan. De dalingen in tewerkstelling hierdoor zijn echter doorgaans minder groot en meer geleidelijk dan in volatielere sectoren. Bovendien zijn ze ook niet altijd gelinkt aan economische crisissen, maar eerder aan de beleidsintenties van de regerende partijen. Daarnaast zijn onze grootste sectoren moeilijk uit te besteden aan het buitenland, aangezien het om lokaal uitgevoerde arbeid gaat. De hoge mate van crisisbestendigheid van onze grootste sectoren is zelfs nog meer uitgesproken in 2024 dan in 2011. De sectoren die gevoeliger zijn voor economische schokken hebben in belang moeten inboeten. Zo is de sector 'gespecialiseerde bouwwerkzaamheden' enkele plaatsen gezakt, terwijl 'financiële diensten (exclusief verzekeringen en pensioenfondsen)' en 'bouw van gebouwen en ontwikkeling van bouwprojecten' uit de top 15 zijn verdwenen.

Toch is deze toegenomen crisisbestendigheid niet uitsluitend positief nieuws. Ze wordt namelijk veroorzaakt door de inkrimping van onze industriële sectoren, die doorgaans aanzienlijk volatieler zijn. **FIGUUR 3 EN 4** tonen de grootste industriële sectoren in Vlaanderen en België. Daaruit blijkt dat ook binnen de industrie de rangorde tussen 2011 en 2024 grotendeels behouden bleef. Enkele sectoren kenden echter een duidelijke terugval, zoals 'vervaardiging van motorvoertuigen en aanhangwagens', 'vervaardiging van rubber en kunststof', en 'vervaardiging van elektronische apparatuur'. De grootste absolute daling wordt gezien in de sector 'vervaardiging van motorvoertuigen en aanhangwagens', voornamelijk als gevolg van de sluiting van Ford Genk in 2014. De sluiting van de Audi-fabriek in Vorst is nog niet opgenomen in deze data.

In grote lijnen zijn de cijfers voor Vlaanderen en België vergelijkbaar wat betreft industriële sectoren. Alleen de farmaceutische industrie vertegenwoordigt een aanzienlijk groter aandeel van de industriële tewerkstelling in België, dankzij de sterke aanwezigheid van deze sector in Wallonië.

Wat verder opvalt in **FIGUUR 3 EN 4** is dat er meer industriële sectoren zijn met een dalend aantal loontrekkenden, terwijl in **FIGUUR 1 EN 2** het aantal loontrekkenden in de meeste sectoren juist toeneemt. Dit weerspiegelt de bredere trend van dalende industriële tewerkstelling in de voorbije jaren. Alleen in de farmaceutische sector stijgt de tewerkstelling aanzienlijk sneller dan de algemene groei van de werkende bevolking in Vlaanderen.

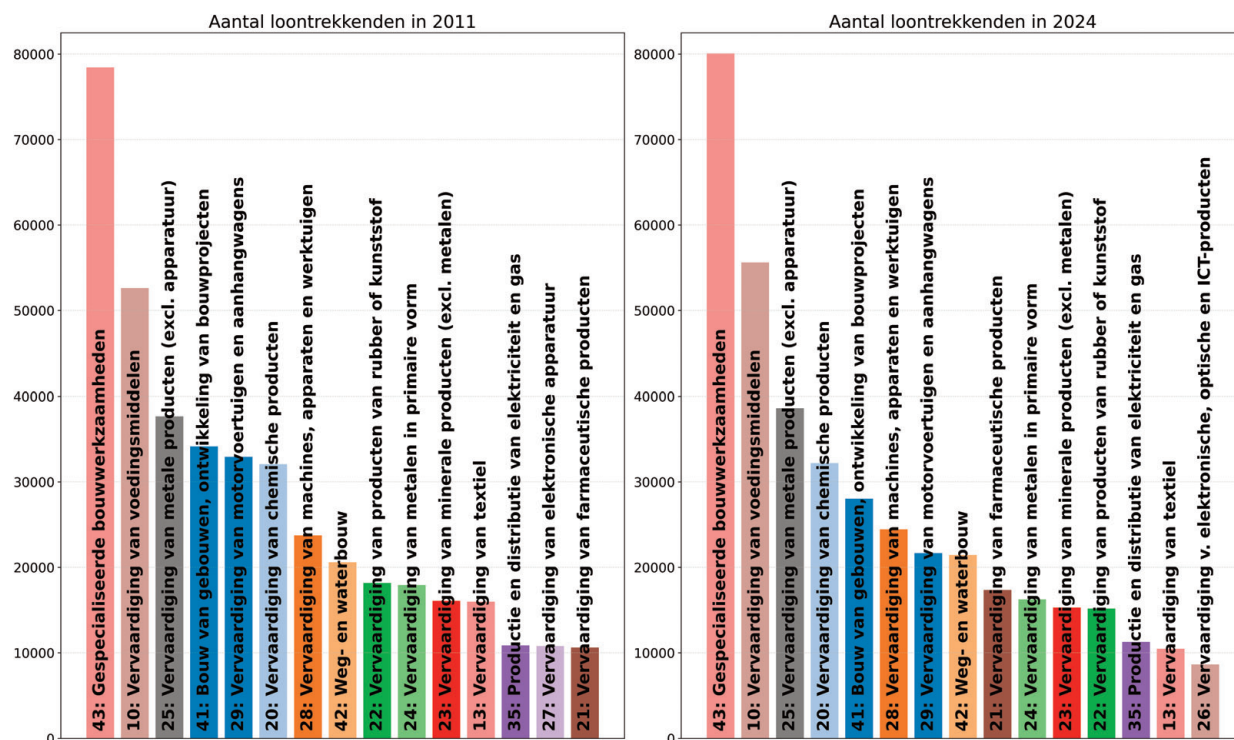
Aanvullend op de rangschikking van sectoren naar aflopende tewerkstelling kunnen we sectoren ook ordenen op basis van hun groei in tewerkstelling. **TABEL 1** toont eerst de vijftien sectoren met de grootste wijziging in het aantal loontrekkenden in absolute aantallen in Vlaanderen tussen 2011 en 2024. Daarna volgen de tien industriële sectoren met de grootste wijzigingen, gesorteerd op dezelfde manier.

De sterkste toename gebeurt in de sector '*Diensten in verband met gebouwen, landschapsbeheer*'. Deze stijging kan echter grotendeels worden verklaard door de subsidiëring van dienstencheques, zoals eerder besproken. De tweede grootste toename vinden we in de sector '*onderwijs*', die met +41 865 loontrekkenden (+19,4% ten opzichte van 2011) ook de grootste sector is. In de sector '*menselijke gezondheidszorg*' is er een vergelijkbare procentuele stijging (+23,2%), al vertaalt zich dat in een lagere absolute toename, aangezien deze sector in 2011 slechts 6,7% van de loontrekkenden tewerkstelde.

Bij de procentuele stijgers springen naast '*Diensten in verband met gebouwen, landschapsbeheer*' vooral kennisintensieve sectoren in het oog: '*R&D op wetenschappelijk gebied*', '*Productie van software, ICT-consultancy en verwanten*', '*Vervaardiging van farmaceutische producten*' en '*Hoofdkantooractiviteiten en consultancy voor bedrijfsbeheer*'. Hier stijgt de tewerkstelling met respectievelijk +94,8%, +93,8%, +63,3% en +58,2%. Deze groei past binnen de bredere economische evolutie waarbij technologie en kennis aan belang winnen. Toch nemen deze sectoren in 2024 zeker nog niet zo'n groot deel van de tewerkstelling in beslag. Indien deze hoogtechnologische sectoren verder in belang toenemen door Vlaamse beleidsinitiatieven in het kader van het Vlaams regeerakkoord en de Vlaamse productiviteits- en competitiviteitsagenda, hoeven we dus zeker niet meteen risico's te vrezen verbonden aan een te hoge sectorconcentratie.

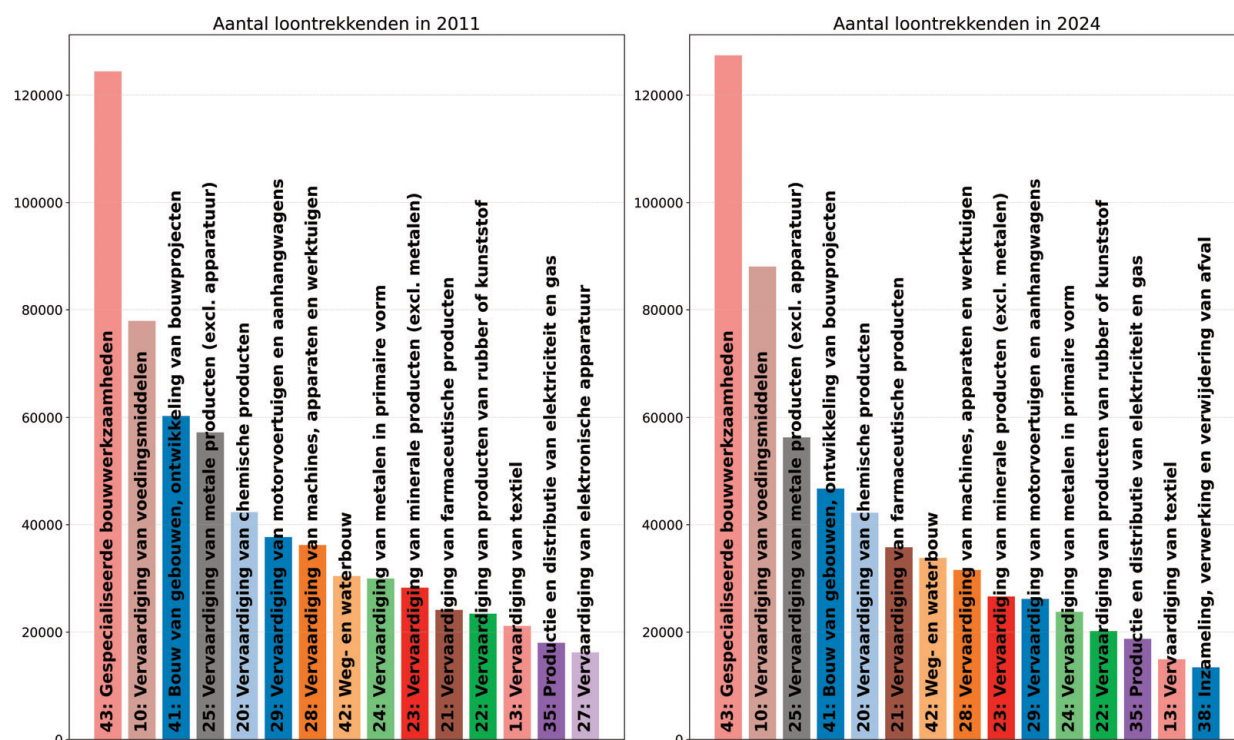
De onderste delen van **TABEL 1 EN 2** geven de grootste wijzigingen weer voor industriële sectoren in Vlaanderen en België respectievelijk. De aandelen voor de industriële sectoren zijn berekend op de totale tewerkstelling in de industrie. In tegenstelling tot het algemene beeld zijn er hier vooral dalingen in tewerkstelling. De drie grootste wijzigingen betreffen de automobiel-, farmaceutische en bouwsectoren, die eerder al besproken werden. Andere sectoren met sterke afnames zijn onder meer '*Vervaardiging van textiel*', '*Vervaardiging van elektronische apparatuur*', '*Drukkerijen en reproductie van opgenomen media*', '*Vervaardiging van meubelen*' en '*Vervaardiging van kleding*'. In deze sectoren ligt de daling tussen de -30% en -50%, wat neerkomt op -1500 tot -6000 loontrekkenden per sector.

FIGUUR 3 \ De vijftien grootste industriële sectoren naar aantal loontrekkenden woonachtig in het Vlaams Gewest in 2011 (links) en in 2024 (rechts).

Bron: Steunpunt Werk op basis van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid

FIGUUR 4 \ De vijftien grootste industriële sectoren naar aantal loontrekkenden woonachtig in België in 2011 (links) en in 2024 (rechts).

Bron: Steunpunt Werk op basis van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid

TABEL 1 \ De sectoren met de grootste wijziging naar aantal loontrekkenden in absolute waarden in Vlaanderen (2011-2024).

Sector	2011			2024			Verschil		
	Aantal loontrekkenden	Aandeel in tewerkstelling	Rank	Aantal loontrekkenden	Aandeel in tewerkstelling	Rank	Aantal loontrekkenden	Groei in procent	Rank
81: Diensten in verband met gebouwen, landschapsbeheer	56 926	2,7%	11	106 499	4,7%	5	+49 573	+87,1%	+6
85: Onderwijs	215 702	10,3%	1	257 567	11,3%	1	+41 865	+19,4%	0
86: Menselijke gezondheidszorg	114 158	5,4%	5	140 590	6,1%	2	+26 432	+23,2%	+3
62: Productie van software, ICT-consultancy en verwanten	26 818	1,3%	21	51 984	2,3%	13	+25 166	+93,8%	+8
87: Maatschappelijke dienstverlening met huisvesting	67 869	3,2%	10	88 366	3,9%	9	+20 497	+30,2%	+1
70: Hoofdkantooractiviteiten, consultancy van bedrijfsbeheer	25 264	1,2%	22	39 966	1,7%	17	+14 702	+58,2%	+5
84: Openbare administratie en defensie	114 325	5,4%	4	100 897	4,4%	7	-13 428	-11,7%	-3
52: Opslag en vervoerondersteunende activiteiten	37 246	1,8%	16	50 534	2,2%	14	+13 288	+35,7%	+2
88: Maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting	87 529	4,2%	7	99 572	4,4%	8	+12 043	+13,8%	-1
71: Architecten en ingenieurs, technische testen	24 043	1,1%	23	35 761	1,6%	20	+11 718	+48,7%	+3
29: Vervaardiging van motorvoertuigen en aanhangwagens	32 929	1,6%	19	21 662	0,9%	25	-11 267	-34,2%	-6
64: Financiële diensten (excl. verzekering/pensioenfondsen)	49 971	2,4%	14	40 877	1,8%	16	-9 094	-18,2%	-2
72: R&D op wetenschappelijk gebied	8 339	0,4%	48	16 242	0,7%	33	+7 903	+94,8%	+15
21: Vervaardiging van farmaceutische producten	10 619	0,5%	42	17 337	0,8%	31	+6 718	+63,3%	+11
41: Bouw van gebouwen, ontwikkeling van bouwprojecten	34 128	1,6%	18	28 019	1,2%	22	-6 109	-17,9%	-4
INDUSTRIE									
29: Vervaardiging van motorvoertuigen en aanhangwagens	32 929	6,7%	5	21 662	4,7%	7	-11 267	-34,2%	-2
21: Vervaardiging van farmaceutische producten	10 619	2,2%	15	17 337	3,7%	9	+6 718	+63,3%	6
41: Bouw van gebouwen, ontwikkeling van bouwprojecten	34 128	6,9%	4	28 019	6%	5	-6 109	-17,9%	-1
13: Vervaardiging van textiel	15 980	3,3%	12	10 476	2,3%	14	-5 504	-34,4%	-2
27: Vervaardiging van elektronische apparatuur	10 785	2,2%	14	6 316	1,4%	20	-4 469	-41,4%	-6
18: Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	10 422	2,1%	17	6 263	1,3%	21	-4 159	-39,9%	-4
31: Vervaardiging van meubelen	10 542	2,1%	16	7 029	1,5%	19	-3 513	-33,3%	-3
10: Vervaardiging van voedingsmiddelen	52 610	10,7%	2	55 617	12%	2	+3 007	+5,7%	0
22: Vervaardiging van producten van rubber of kunststof	18 168	3,7%	9	15 175	3,3%	12	-2 993	-16,5%	-3
14: Vervaardiging van kleding	3 914	0,8%	24	2 133	0,5%	25	-1 781	-45,5%	-1

Bron: Steunpunt Werk op basis van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid

TABEL 2 \ De sectoren met de grootste wijziging naar aantal loontrekkenden in absolute waarden in België (2011-2024).

Sector	2011			2024			Verschil		
	Aantal loontrekkenden	Aandeel in tewerkstelling	Rank	Aantal loontrekkenden	Aandeel in tewerkstelling	Rank	Aantal loontrekkenden	Groei in procent	Rank
81: Diensten in verband met gebouwen, landschapsbeheer	109 048	3,2%	11	186 155	5%	6	+77 107	+70,7%	5
85: Onderwijs	364 992	10,7%	1	429 593	11,5%	1	+64 601	+17,7%	0
86: Menselijke gezondheidszorg	182 446	5,3%	5	222 915	5,9%	3	+40 469	+22,2%	2
62: Productie van software, ICT-consultancy en verwanten	40 378	1,2%	21	77 866	2,1%	14	+37 488	+92,8%	7
87: Maatschappelijke dienstverlening met huisvesting	109 378	3,2%	10	143 590	3,8%	9	+34 212	+31,3%	1
70: Hoofdkantooractiviteiten, consultancy van bedrijfsbeheer	38 008	1,1%	22	62 307	1,7%	17	+24 299	+63,9%	5
88: Maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting	131 878	3,9%	7	150 582	4%	8	+18 704	+14,2%	-1
71: Architecten en ingenieurs, technische testen	36 626	1,1%	24	54 834	1,5%	20	+18 208	+49,7%	4
52: Opslag en vervoerondersteunende activiteiten	51 587	1,5%	18	68 039	1,8%	15	+16 452	+31,9%	3
64: Financiële diensten (excl. verzekering/pensioenfondsen)	79 913	2,3%	13	65 210	1,7%	16	-14 703	-18,4%	-3
41: Bouw van gebouwen, ontwikkeling van bouwprojecten	60 262	1,8%	15	46 745	1,2%	21	-13 517	-22,4%	-6
84: Openbare administratie en defensie	211 939	6,2%	3	198 852	5,3%	4	-13 087	-6,2%	-1
21: Vervaardiging van farmaceutische producten	24 128	0,7%	34	35 773	1%	25	+11 645	+48,3%	9
29: Vervaardiging van motorvoertuigen en aanhangwagens	37 705	1,1%	23	26 156	0,7%	33	-11 549	-30,6%	-10
72: R&D op wetenschappelijk gebied	14 547	0,4%	45	25 771	0,7%	34	+11 224	+77,2%	11
INDUSTRIE									
41: Bouw van gebouwen, ontwikkeling van bouwprojecten	60 262	8,1%	3	46 745	6,6%	4	-13 517	-22,4%	-1
21: Vervaardiging van farmaceutische producten	24 128	3,3%	11	35 773	5,1%	6	+11 645	+48,3%	5
29: Vervaardiging van motorvoertuigen en aanhangwagens	37 705	5,1%	6	26 156	3,7%	10	-11 549	-30,6%	-4
10: Vervaardiging van voedingsmiddelen	77 904	10,5%	2	88 044	12,5%	2	+10 140	+13%	0
18: Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	14 528	2%	16	8 013	1,1%	22	-6 515	-44,8%	-6
13: Vervaardiging van textiel	21 137	2,9%	13	14 912	2,1%	14	-6 225	-29,5%	-1
24: Vervaardiging van metalen in primaire vorm	29 979	4,1%	9	23 780	3,4%	11	-6 199	-20,7%	-2
28: Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen	36 224	4,9%	7	31 548	4,5%	8	-4 676	-12,9%	-1
27: Vervaardiging van elektronische apparatuur	16 193	2,2%	15	12 014	1,7%	17	-4 179	-25,8%	-2
31: Vervaardiging van meubelen	12 637	1,7%	18	8 702	1,2%	21	-3 935	-31,1%	-3

Bron: Steunpunt Werk op basis van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid

Evolutie van de sectorconcentratie in Vlaanderen en België

Hoewel de samenstelling van de grootste sectoren vrij stabiel lijkt doorheen de tijd, rijst de vraag of dit ook een correct beeld geeft van de algemene sectorconcentratie. Het is namelijk mogelijk dat kleinere of middelgrote sectoren aan belang hebben ingeboet, waardoor de totale tewerkstelling sterker geconcentreerd is geraakt in een beperkter aantal sectoren.

Om die sectorconcentratie op een meer systematische manier te meten, bestaan er verschillende methodes. Een van de meest gebruikte is de Herfindahl-Hirschmann-index (HHI). Deze index berekent de som van de kwadraten van de aandelen van alle sectoren in de totale tewerkstelling. Doordat elk aandeel wordt gekwadraterd, zal de index een lagere waarde aannemen naarmate de tewerkstelling verspreid is over meer sectoren. Wanneer daarentegen enkele grote sectoren een aanzienlijk deel van de tewerkstelling vertegenwoordigen, zullen hun gekwadraterde aandelen een grotere invloed hebben op het resultaat, wat leidt tot een hogere HHI. Lagere waarden van deze index betekenen zo een lagere sectorconcentratie en vice versa. De HHI kan ook voor andere doeleinden worden gebruikt, zoals het meten van de concentratie binnen een industrie.

Er bestaan ook alternatieve meetmethodes zoals de entropiemaat, maar geen enkele methode wordt als objectief superieur beschouwd. In deze analyse wordt daarom geopteerd voor de gangbare HHI. Hieronder staat de formule van de *HHI*, waarbij s_i^2 het gekwadraterde aandeel van de eerste sector in de totale tewerkstelling weergeeft, en s_n^2 dat van sector n .

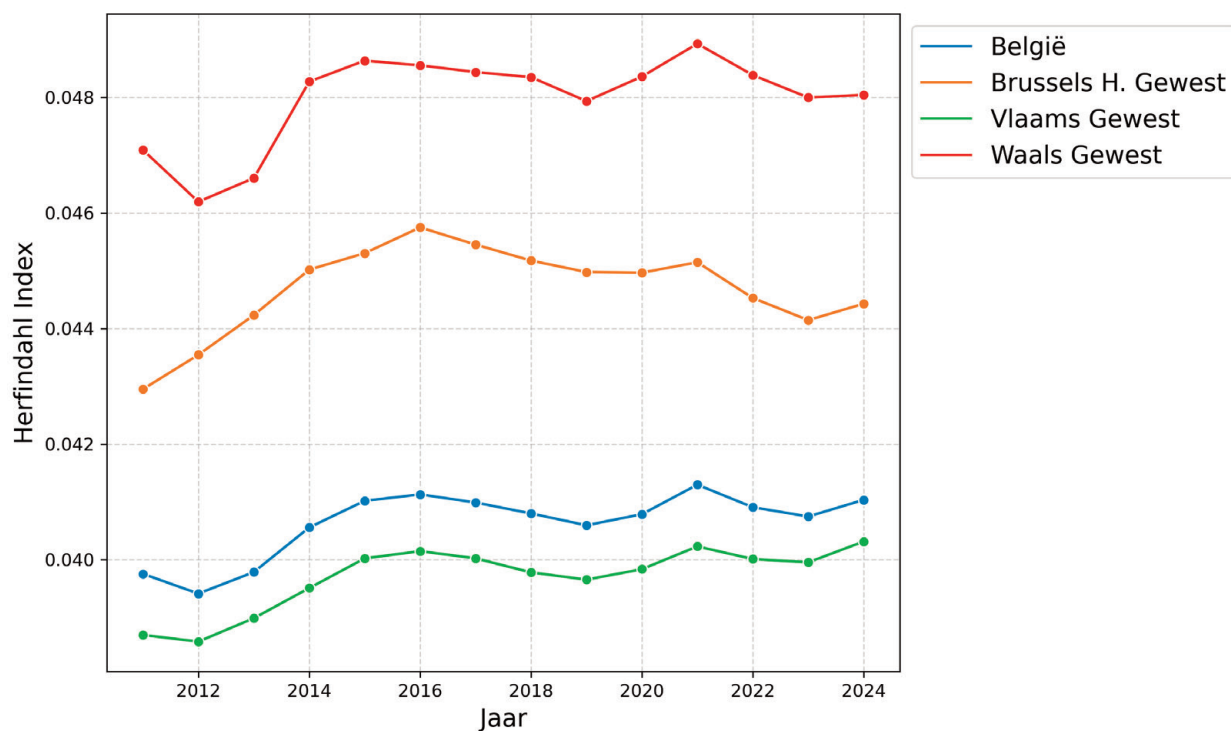
$$HHI = s_1^2 + s_2^2 + \dots + s_n^2$$

Een belangrijke kanttekening is dat de HHI gevoelig is voor het aantal sectoren waarmee men werkt. Wanneer men eenzelfde arbeidsmarkt analyseert met een meer gedetailleerde sectorindeling (meer, fijnmazigere sectoren), zal de index lager uitvallen dan bij een grovere indeling met minder sectoren. Om betrouwbare vergelijkingen te kunnen maken, is het dan ook cruciaal om steeds een consistente sectorindeling te hanteren.

FIGUUR 5 geeft de evolutie weer van de HHI voor België en de drie gewesten op basis van de NACE-sectorindeling op twee cijfers, over de periode 2011-2024. In Vlaanderen, Wallonië en België in zijn geheel is er een lichte stijging van de index, vooral tussen 2012 en 2016. Daarna blijft het niveau relatief stabiel, met slechts lichte schommelingen. Brussel kent een ander patroon: ook hier stijgt de index vooral tussen 2011 en 2016, maar nadien zet zich een dalende trend in. Toch blijft de toename van de HHI tussen 2011 en 2024 zeer beperkt. Het is moeilijk om gegevens internationaal te vergelijken, omwille van een gebrek aan volledig geschikte data (zie verder in dit artikel), maar de vastgestelde toename voor België is vermoedelijk te beperkt om de positie van ons land op de Europese rangschikking van de HHI substantieel te wijzigen. Het is zeker mogelijk om in te zetten op strategische sectoren met veel groeipotentieel, zonder een zorgwekkend hoge sectorconcentratie te bekomen.

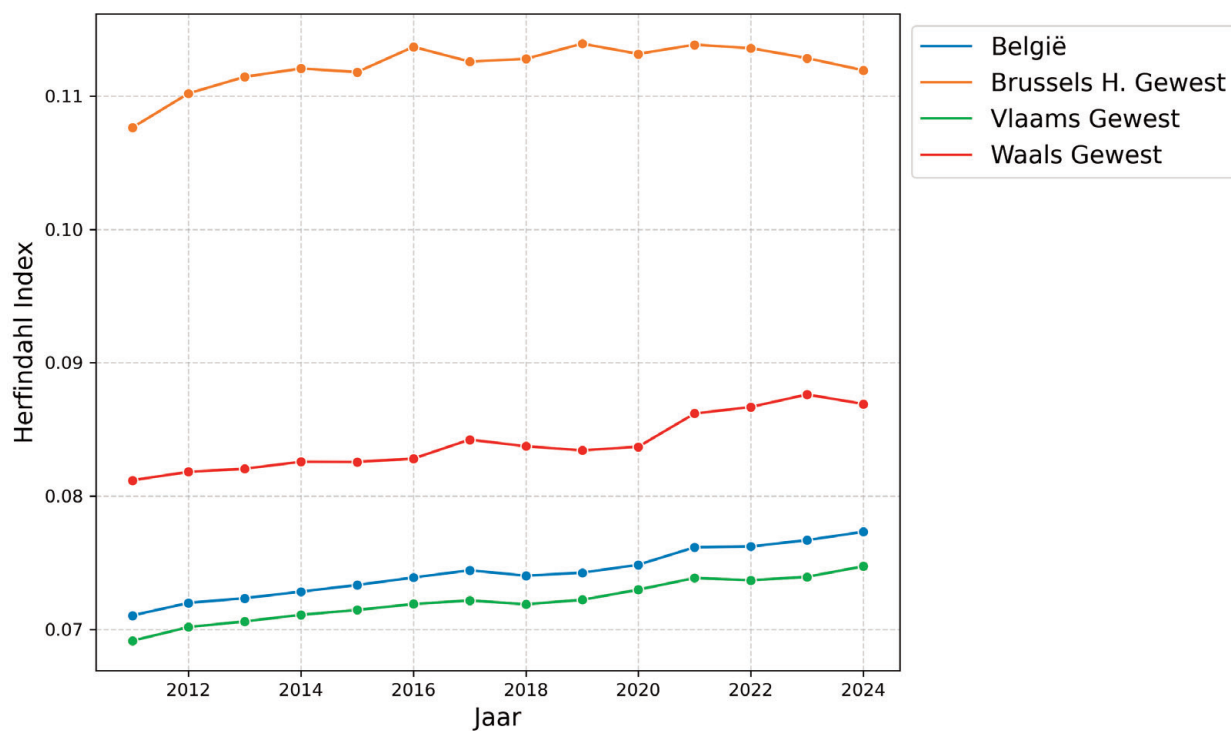
Een andere vaststelling is dat de HHI voor het Vlaams Gewest structureel lager ligt dan voor Brussel en Wallonië. Dit wijst op een relatief lagere sectorconcentratie, of een sterker gediversifieerde arbeidsmarkt in Vlaanderen, waar de tewerkstelling meer gelijkmatig is verdeeld over verschillende sectoren. De Waalse arbeidsmarkt kent op haar beurt van de drie gewesten de hoogste index of hoogste sectorconcentratie, met een middenpositie voor het Brussels Gewest.

FIGUUR 5 \ Evolutie van de Herfindahl-Hirschmann-index (België en de gewesten, 2011-2024, o.b.v. de NACE-sectorindeling op 2-digit niveau).

Bron: Steunpunt Werk op basis van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid

FIGUUR 6 \ Evolutie van de Herfindahl-Hirschmann-index voor de industrie (België en de gewesten, 2011-2024, o.b.v. de NACE-sectorindeling op 2-digit niveau).

Bron: Steunpunt Werk op basis van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid

Bij de industriële sectoren is er een gelijkaardig, maar meer constant verloop. **FIGUUR 6** toont de evolutie van de HHI voor alle industriële sectoren. De HHI wordt hier berekend op de aandelen die de sectoren hebben in de tewerkstelling in de industrie. We merken opnieuw dat de sectorconcentratie voor Vlaanderen aanzienlijk lager ligt dan voor Wallonië en voor Brussel. Het grote verschil met de vorige figuur is dat Wallonië hier een beduidend lagere industriële concentratie heeft dan Brussel, terwijl voor het totaal over alle sectoren heen Brussel een lagere HHI had. In Brussel lijkt die trend zich de laatste jaren wel om te keren, aangezien de HHI daar al drie jaar op rij daalt.

Opmerkelijk is dat er weinig schommelingen zijn in de HHI voor de industrie, het dominante patroon is er een van kleine en geleidelijke stijgingen. De vraag die zich dan opdringt, is of deze toename in sectorconcentratie reden tot bezorgdheid is. Alles in overweging genomen, lijkt dat niet het geval. De toename sinds 2021 is zeer beperkt, en de sectorconcentratie in Vlaanderen is reeds laag in vergelijking met de andere gewesten.

Sectordifferentiatie in Vlaanderen en België internationaal vergeleken

Om de Belgische scores op het vlak van sectordifferentiatie internationaal te vergelijken, exploreerden we drie bronnen. Ten eerste zijn er gegevens van Eurostat op basis van bedrijfsregisters. Deze dataset bevat echter geen informatie over overheidspersoneel of veel landbouwbedrijven, en mist ook enkele secundaire sectoren. Toch suggereren deze cijfers dat België en zijn gewesten gemiddeld scoren in vergelijking met andere landen. Belangrijk is wel om deze conclusies met de nodige voorzichtigheid te interpreteren, gezien de onvolledigheid van de data.

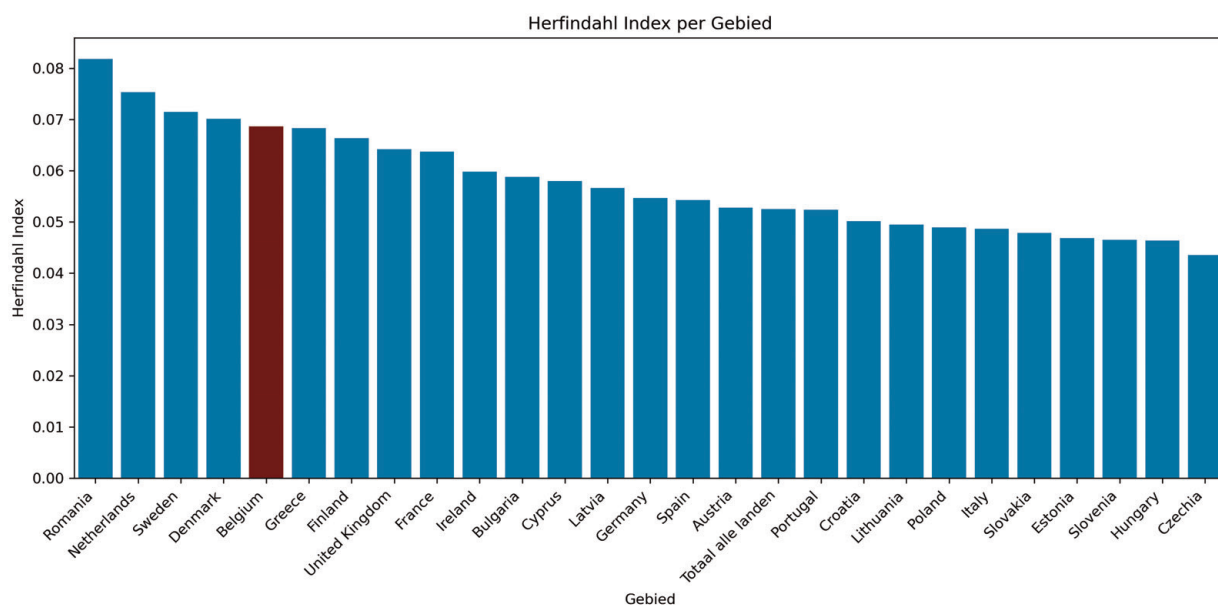
Daarnaast biedt ook de European Labour Force Survey (LFS) een mogelijkheid tot vergelijking. Dit is een grootschalige enquête in Europa over arbeidsmarktsituaties, inclusief de sector waarin mensen werken. Ook hier blijkt België in het midden van het spectrum te zitten. Toch gelden ook hier belangrijke kanttekeningen. Sectoren worden in de LFS enkel geregistreerd op het eerste cijfer van de NACE-indeling, wat betekent dat de sectoren zeer breed zijn gedefinieerd. Daardoor is het moeilijker om sectorconcentratie correct te meten. Bovendien zijn er minder observaties dan in administratieve data, wat een aanzienlijke foutenmarge voor de HHI oplevert. Door meerdere jaren samen te nemen kan dat deels worden opgevangen, maar we vinden het toch belangrijk om de resultaten met de nodige voorzichtigheid te interpreteren.

De derde en meest betrouwbare bron is de EUKLEMS-database van de LISS-universiteit. Dit zijn gegevens van Europese landen, de VS en Japan, die worden opgesteld op basis van de nationale rekeningen. De sectoren in de EUKLEMS-data zijn een licht geaggregeerde versie van de NACE-2-sectoren. Na het wegfilteren van enkele sectoren die elkaar overlappen, weerhouden we 42 sectoren in onze dataset. Dit zijn aanzienlijk meer sectoren dan in de LFS-data en er zijn minder lege cellen dan in de Eurostat-data. Daarom concluderen we dat de EUKLEMS-data de meest betrouwbare data zijn om HHI-landenscores internationaal te vergelijken. De VS, Japan, Luxemburg en Malta zijn weliswaar uit de dataset gelaten, omdat er te veel sectoren ontbraken voor deze landen.

De EUKLEMS-data tonen aan dat de sectorconcentratie in België aan de hoge kant ligt in Europa (**FIGUUR 7**). België heeft de vierde hoogste HHI en staat tussen Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Roemenië en Cyprus staan respectievelijk eerste en tweede. Er lijkt niet echt een verband te bestaan tussen hoe welvarend een land is en de HHI: zowel bovenaan als onderaan zijn meer en minder welvarende landen te vinden. Landen met een lage HHI situeren zich wel vooral in Oost- en Centraal-Europa.

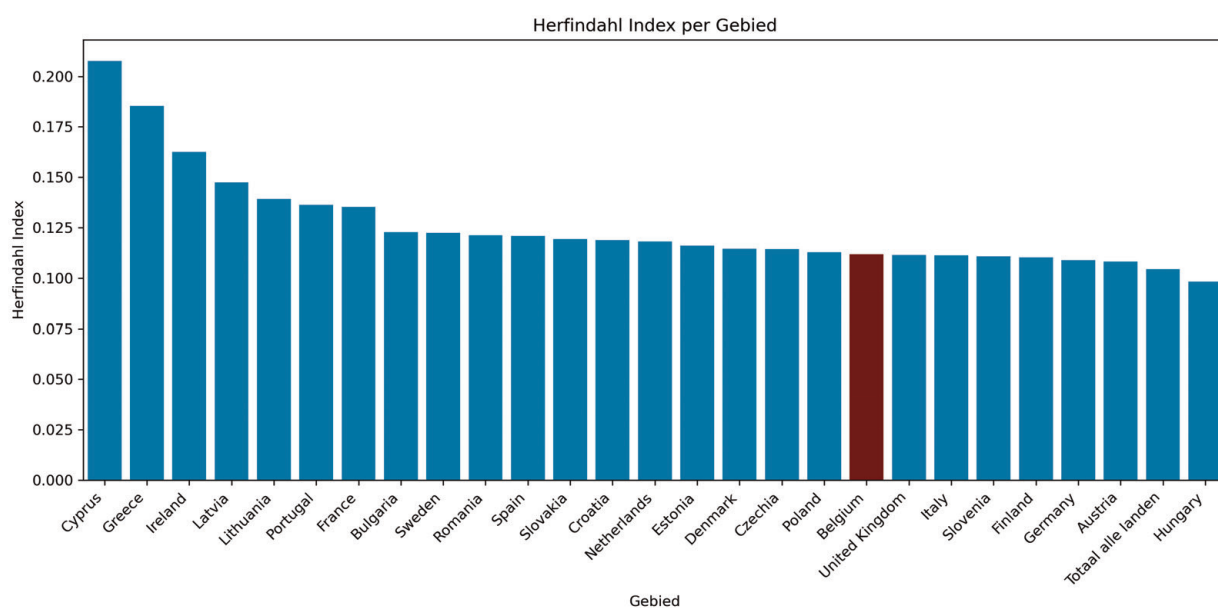
FIGUUR 8 geeft de HHI weer voor alle industriële sectoren voor de landen in de EUKLEMS-data. Hier scoort België relatief gezien een stuk lager en behoren we tot de tien landen uit de EUKLEMS-database met de laagste indexwaarden.

FIGUUR 7 \ de Herfindahl-Hirschmann-index op basis van de EUKLEMS data in 2021 voor alle sectoren

Bron: Steunpunt Werk op basis van EUKLEMS

FIGUUR 8 \ de Herfindahl-Hirschmann-index op basis van de EUKLEMS-data in 2021 voor industriële sectoren

Bron: Steunpunt Werk op basis van EUKLEMS

Ondanks de hoge HHI voor alle sectoren samen geven de prestaties van België in de meest recente economische crisissen een hoopvol beeld. Tijdens de afgelopen twee economische crisissen presteerde België immers aanzienlijk beter dan het Europese gemiddelde qua impact op enkele belangrijke arbeidsmarktindicatoren. In de financiële- en schulden crisis (2008-2013) daalde het aantal werkenden in de EU volgens de LFS met -3,7%, terwijl België een stijging van +1,9% kende. Ook tijdens de coronapandemie bleef de werkzaamheid in België opmerkelijk stabiel. Waar in de EU het aantal werkenden met -22,9% kromp, was dat in België slechts -0,6%. Dat verschil is grotendeels te verklaren doordat tijdelijke werkloosheid in België niet als werkloosheid wordt meegeteld in de LFS, maar het wijst toch op een relatief robuuste arbeidsmarkt. De crisisbestendigheid van onze grootste sectoren kan hier een rol gespeeld hebben.

Deze recente geschiedenis nuanceert ook het belang van sectorconcentratie. Zoals eerder aangehaald is dit een van de vele parameters die de weerbaarheid van een economie mee bepalen, maar spelen er ook veel andere - en mogelijk belangrijkere - factoren. Er is geen een-op-een-relatie tussen een sterke sectorconcentratie en een hoge crisisgevoeligheid, net zomin als een sterke sectorale differentiatie een grote schokbestendigheid garandeert.

Conclusie

Onze grootste sectoren qua tewerkstelling in 2024 zijn weinig vatbaar voor crisissen, zowel economische recessies, als sectorspecifieke crisissen. Dit verhoogt de kans dat de impact van toekomstige crisissen minder erg kan zijn, of dat het herstel vlotter kan verlopen. Dit was bij de vorige recessies ook het geval: tussen 2008 en 2013 en in 2020 daalde het aantal werkenden in België aanzienlijk minder dan in de rest van de EU, alhoewel dit natuurlijk hoofdzakelijk wordt verklaard door andere factoren en niet met zekerheid kan worden toegewezen aan onze arbeidsmarktsamenstelling.

Op het vlak van sectorconcentratie, in dit artikel gemeten aan de hand van de Herfindahl-Hirschmann-index, besluiten we dat België relatief hoog scoort (vergelijking op basis van EUKLEMS-data) en dat de sectorconcentratie in Vlaanderen en België licht toenam tussen 2011 en 2024. We klasseren beide vaststellingen als eerder weinig problematisch. Zeker de Vlaamse arbeidsmarkt kent een redelijk sterke sectorale differentiatie en bovendien zijn de grootste sectoren qua tewerkstelling door de aard van hun activiteiten in principe een stuk minder crisisgevoelig. De veerkracht van een economie wordt daarnaast door veel andere factoren beïnvloed.

De omvang en het aandeel van de industriële werkgelegenheid namen sinds 2011 significant af in Vlaanderen en België. In het Vlaams Gewest realiseerden enkel de farma- en voedingsindustrie een groei in tewerkstelling. In veel andere secundaire sectoren, zoals de kleding- en textielindustrie en de vervaardiging van motorvoertuigen, nam het aantal werkenden met een derde of meer af tussen 2011 en 2024. Op basis van de indexscores besluiten we dat de industriële tewerkstelling in België eerder gediversifieerd is. België scoort qua industriële sectorconcentratie in de ranking op basis van de EUKLEMS-data immers aanzienlijk lager dan op het vlak van sectorconcentratie over alle sectoren heen. Ook hier zien we echter een lichte toename van de sectorconcentratie tussen 2011 en 2024.

BIBLIOGRAFIE

- Alward, G. S., Siverts, L. E., Oisen, D., Wagner, J., Senf, D., & Lindall, S. (1989). *MicroIMPLAN software manual* (Unpublished material). Developed in cooperation with the USDA Forest Service Timber and Land Management Group in Ft. Collins and the Department of Agricultural and Applied Economics.
- Angulo, A. M., Mur, J., & Trívez, F. J. (2018). Measuring resilience to economic shocks: an application to Spain. *The Annals of Regional Science*, 60, 349-373.
- Bontadini, F., Corrado, C., Haskel, J., Iommi, M., & Jona-Lasinio, C. (2023). EUKLEMS & INTANProd: industry productivity accounts with intangibles. *Sources of growth and productivity trends: methods and main measurement challenges*. Luiss Lab of European Economics, Rome.
- Chen, J. (2019). Geographical scale, industrial diversity, and regional economic stability. *Growth and change*, 50(2), 609-633.
- Cross, R., Mcnamara, H. & Pokrovskii, A. (2010). *Memory of Recessions, Working Paper 10-09*. Department of Economics, University of Strathclyde
- Desmet, K., & Fafchamps, M. (2005). Changes in the spatial concentration of employment across US counties: a sectoral analysis 1972-2000. *Journal of economic geography*, 5(3), 261-284.
- Dissart, J. C. (2003). Regional economic diversity and regional economic stability: research results and agenda. *International Regional Science Review*, 26(4), 423-446.
- Eurostat. (2024, November 12). *Business demography by legal form and NACE Rev. 2 activity*. Eurostat. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/bd_l_form__custom_16232865/default/table?lang=en
- Foster-McGregor, N., Hanzl-Weiss, D., Leitner, S. M., Leitner, S., Rabemiafara, N., Sanoussi, F., Stehrer, R., & Ward, T. (2012). *Sectoral employment effects of economic downturns* (No. 379). wiiw Research Report.
- Giannakis, E., & Bruggeman, A. (2020). Regional disparities in economic resilience in the European Union across the urban-rural divide. *Regional Studies* 54(9): 1200-1213.
- Holm, J. R., & Østergaard, C. R. (2015). Regional employment growth, shocks and regional industrial resilience: a quantitative analysis of the Danish ICT sector. *Regional Studies*, 49(1), 95-112.
- Martin, R. (2012). Regional economic resilience, hysteresis and recessionary shocks. *Journal of economic geography*, 12(1), 1-32.
- Sherwood-Call, C. (1990). Assessing regional economic stability: a portfolio approach. *Economic Review-Federal Reserve Bank of San Francisco*, 1:17.
- Wagner, J. E., & Deller, S. C. (1998). Measuring the effects of economic diversity on growth and stability. *Land economics*, 541-556.